

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2023. gada 14. septembrī

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Jānis Neimanis un Jautrīte Briede,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 139/2023),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 19. panta 2.¹ daļu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. panta pirmajiem trīs teikumiem un spēkā neesošu no pieņemšanas brīža.

2. Apstrīdētā norma noteic, ka maksātājs, kas ir reģistrēts kā saimnieciskās darbības veicējs, līdz taksācijas gadam sekojošā gada 23. jūnijam iemaksā vienotajā nodokļu kontā 50 *euro*, ja taksācijas gadā nav gūts ar nodokli apliekams ienākums no saimnieciskās darbības vai ja aprēķinātā nodokļa summa no saimnieciskās darbības apliekamā ienākuma nepārsniedz 50 *euro*.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona var iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai tai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs ir reģistrēts kā saimnieciskās darbības veicējs. 2021. gadā Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – Dienests) izdeva maksāšanas paziņojumu, ar kuru viņam, pamatojoties uz apstrīdēto normu, aprēķināts budžetā maksājamais iedzīvotāju ienākuma nodoklis 50 *euro* apmērā par 2020. gadu. Papildus viņam paziņots par pienākumu iemaksāt valsts budžetā iedzīvotāju ienākuma nodokli 50 *euro* arī par 2018. un 2019. gadu.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmērs ir atkarīgs no reālā ienākuma un atsevišķām maksātāju grupām, piemēram, pensionāriem un lauksaimnieciskās ražošanas veicējiem, ir noteikta ar nodokli neapliekamā ienākumu daļa. Savukārt apstrīdētā norma paredzot izņēmumu no vispārējās kārtības, jo noteic, ka minimālais iedzīvotāju ienākuma nodoklis 50 *euro* ir jāmaksā arī tad, ja ienākumi nav gūti. Pieteikuma iesniedzēja gada ienākumi no vecuma pensijas esot mazāki kā likumā noteiktais pensionāra ienākuma neapliekamais minimums gadā. Tomēr apstrīdētā norma izslēdzot iespēju piemērot visus citiem nodokļu maksātājiem piemērojamos neapliekamos

ienākumus pilnā apmērā. Tādējādi tā radot viņam Satversmes 105. panta pirmajos trīs teikumos ietvertu tiesību uz īpašumu aizskārumu.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību tikai tad, ja tā ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs pārsūdzēja Dienesta lēmumu administratīvajā tiesā. Ar Administratīvās rajona tiesas spriedumu un Administratīvās apgabaltiesas spriedumu pieteikums noraidīts. Savukārt, izskatot kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu, ar Senāta [datums] rīcības sēdes lēmumu atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. Senāta lēmums nav pārsūdzams. Tātad Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas pirmajam teikumam konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai skaitāms no [datums], kad tika pieņemts un stājās spēkā Senāta rīcības sēdes lēmums. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2023. gada 14. augustā.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās daļas un ceturtais daļas pirmā teikuma prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trīs teikumiem.

Pamatojot apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 105. panta pirmajiem trīs teikumiem, pieteikumā jānorāda, pirmkārt, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, otrkārt, vai tam ir leģitīms mērķis un, treškārt, vai tas ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi. Ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi, ja, pirmkārt, ar izraudzīto līdzekli leģitīmo mērķi var sasniegt, otrkārt, leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un, treškārt, labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-25-01 11. punktu*).

7.1. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka pamattiesību ierobežojumam nav leģitīma mērķa. Normas pamatmērķis esot samazināt Dienestā reģistrēto saimnieciskās darbības veicēju skaitu, un šāds mērķis nevarot būt leģitīms. Valsts interesēs esot tas, lai pēc iespējas vairāk personu veiktu legālu saimniecisko darbību, un priekšnoteikums tam esot reģistrēšanās kā saimnieciskās darbības veicējam. Apstākļi, ka tāda saimnieciskās darbības veicēja, kuram vispār nav ienākumu vai kura ienākumi nerasniedz apliekamo ienākumu, samaksātais nodoklis nesedz ar nodokļu administrēšanu saistītās administratīvās izmaksas, esot pretrunā ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa būtību.

No apstrīdētās normas pieņemšanas procesa materiāliem ir konstatējams, ka tā pieņemta tādēļ, ka ir bijis nepieciešams risinājums, lai novērstu, ka Valsts ieņēmumu dienestā reģistrēts liels maksātāju skaits, kuri neveic saimniecisko darbību, vai samaksātais nodoklis nesedz nodokļa administrēšanas izdevumus. Tāpat esot pastāvējis nodokļu optimizācijas risks, kuru ierobežot kavējis maksātāju lielais skaits un potenciāli nelieli šo maksātāju ienākumi (*sk. likumprojekta Nr. 918/Lp11 „Grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju). Pieejams: saeima.lv*).

Satversmes tiesas judikatūrā ir atzīts, ka nodokļi veido valsts budžeta un pašvaldību budžetu ieņēmumus, un tie tiek noteikti, lai nodrošinātu sabiedrības labklājību (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2018-04-01 16. punktu*). Arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa pamatfunkcija ir fiskālā funkcija (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-*

25-01 9. punktu). Turklāt nodokļu tiesiskais regulējums var pildīt arī regulējošu funkciju, sabalansējot valsts un nodokļu maksātāju intereses, kā arī ietekmējot nodokļu maksātāju rīcību (*sal. sk. Satversmes tiesas 2008. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-23-01 15. punktu*). Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi ar iedzīvotāju ienākuma nodokli noteiktā īpašuma ierobežojuma regulatīvo funkciju, ar kuras palīdzību Dienests var ietaupīt resursus un novirzīt tos citu prioritāro mērķu sasniegšanai, tostarp ēnu ekonomikas mazināšanas pasākumiem citās nozarēs. Nodokļu maksātāju efektīva uzraudzība nodrošina arī sekmīgu visas tautsaimniecības attīstību. Tiesību uz īpašumu ierobežojums, ietekmējot nodokļu maksātāju rīcību, sekmē sabiedrības labklājību (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 7. janvāra sprieduma lietā Nr. 2021-06-01 17.2. punktu*).

Pieteikumā nav pamatots, kādēļ minētās Satversmes tiesas atziņas nebūtu attiecināmas arī uz apstrīdēto normu un kādēļ sabiedrības labklājības nodrošināšana nevarētu būt apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis.

7.2. Pieteikuma iesniedzējs arī norāda, ka apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums esot nesamērīgs. Nosakot pienākumu maksāt 50 *euro* nodokli personai, kas ir reģistrējusies kā saimnieciskās darbības veicēja, bet kuras vecuma pensija ir mazāka par pensionāra neapliekamo minimumu gadā, tiek nodarīts lielāks zaudējums, nekā sabiedrības gūtais labums. Nepieļaujot piemērot pensionāra neapliekamo minimumu vai neapliekamos ienākumus par lauksaimniecisko ražošanu, tiek pārkāpts arī vienlīdzības princips. Pie vienāda ienākumu apmēra 3000 *euro* gadā personai, kas nav reģistrēta kā saimnieciskās darbības veicēja, nesot noteikts pienākums maksāt 50 *euro* nodokli. Pieteikuma iesniedzējs arī atsaucas uz Satversmes tiesas 2022. gada 7. janvāra spriedumā lietā Nr. 2021-06-01 norādīto, proti: īpaši ņemot vērā apstākli, ka apstrīdēto normu tvērumā ir fiziskās personas, kuras veic saimniecisko darbību un kuras par savām saistībām ir atbildīgas ar visu savu mantu, uzskatāms, ka atkāpšanās no nodokļa maksātāja patiesās spējas samaksāt nodokli izvērtēšanas, tostarp atkāpšanās no objektīvā neto principa, nav pamatota.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka valstij, nosakot un īstenojot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība. Tajā ietilpst tiesības izvēlēties, kādas nodokļu likmes un kādām personu kategorijām paredzamas, kā arī tiesības noteikt attiecīgā

regulējuma detaļas. Personas pamattiesības uz īpašumu netiek pārkāptas, ja valsts uzliek personai publiski tiesiskus naudas maksāšanas pienākumus, kas nav šai personai pārmērīgs apgrūtinājums un būtiski neietekmē tās finansiālo stāvokli. Satversmes 105. pantā noteiktās pamattiesības nav aplūkojamas atrauti no personas konstitucionālā pienākuma maksāt pienācīgā kārtībā noteiktos nodokļus (sk. *Satversmes tiesas 2011. gada 13. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2010-59-01 9. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs vispārīgi norāda, ka pienākums maksāt 50 *euro* nodokli ir neatbilstošs Satversmes 105. pantam. Tomēr viņš ar juridiskiem argumentiem nav pamatojis, kādēļ ar apstrīdēto normu noteiktais pienākums saimnieciskās darbības veicējam maksāt 50 *euro* nodokli gadā būtu uzskatāms par tik nesamērīgu vai būtisku apgrūtinājumu, ka uz šo gadījumu būtu attiecināmas Satversmes tiesas 2022. gada 7. janvāra spriedumā lietā Nr. 2021-06-01 paustās atziņas par to, ka atkāpšanās no neto principa nav pamatota. Tāpat nav pamatots uzskats, ka uz nodokli, kas noteikts saimnieciskās darbības veicējam, būtu attiecināmi citām nodokļu maksātāju kategorijām noteiktie gada neapliekamie minimumi. Nav sniegts pamatojums arī tam, ka personas, kas nav reģistrējušās kā saimnieciskās darbības veicēji, un personas, kas ir reģistrējušās kā saimnieciskās darbības veicēji, atrastos vienādā un salīdzināmā situācijā.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 139/2023).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš